

En stundande skilsmässa?

En studie över socialdemokratins och Landsorganisationens
samarbete i Sverige

Abstract

In this essay I have examined the factors that may be underlying the fact that the co-operation between the Trade Union Confederation, LO, and the Social Democratic Workers Party, SAP, in Sweden is still strong. In Norway and Denmark this collaboration broke a few years ago and so I made an account of various factors that may have contributed to this break in Norway and Denmark, which I then compared to the Swedish case.

My results were that both the Social Democrats as well as the trade union movement are at its strongest in Sweden and therefore also the exchange is stronger for a partnership for both parties. The legitimacy of the co-operation, which mainly consists of the majority of LO's members still voting for the Social Democrats in general elections, still exists in Sweden, while in Norway and Denmark it has fallen below a threshold of fifty percent. The fact that the labour movement is stronger in Sweden than in neighbouring countries can be explained by corporatism still being more prevalent in the Swedish society than in Denmark and Norway.

Nyckelord: Socialdemokrati, Landsorganisationen, korporatism, fackföreningsrörelsen, arbetarrörelsen

Antal ord: 9936

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.2	Avgränsning	1
1.3	Material	2
1.4	Definitioner	2
2	Teori	3
2.1	Den korporativa staten – Bo Rothstein	3
2.2	The New Totalitarians – Roland Huntford.....	8
2.3	Social Democrats and trade unions in Scandinavia	10
2.4	Sammanfattning teorier	11
3	Metod	12
3.1	Fallstudie	12
3.1.1	Kausalitet och orsakskriterier	12
3.2	Method of difference	13
4	Jämförande länder	14
4.1	Danmark	14
4.1.1	Historiska faktorer	14
4.1.2	Samarbetet	15
4.1.3	Landsorganisationens styrka	15
4.1.4	Socialdemokratins styrka	15
4.1.5	Arbetslöshetsförsäkringen	16
4.2	Norge	16
4.2.1	Historiska faktorer	16
4.2.2	Samarbetet	16
4.2.3	Landsorganisationens styrka	17
4.2.4	Socialdemokratins styrka	17
4.2.5	Arbetslöshetsförsäkringen	17
5	Fallet Sverige	19
5.1.1	Historiska faktorer	19
5.1.2	Samarbetet	19
5.1.3	Landsorganisationens styrka	20
5.1.4	Socialdemokratins styrka	20
5.1.5	Arbetslöshetsförsäkringen	21

6	Analys.....	22
6.1	Jämförelse mellan faktorerna	22
6.1.1	Historiska faktorer.....	22
6.1.2	Samarbetet.....	22
6.1.3	Landsorganisationens styrka	23
6.1.4	Socialdemokratins styrka	23
6.1.5	Arbetslöshetsförsäkringssystemet	24
7	Resultat	25
7.1	Slutsats	25
7.2	En stundande skilsmässa?	26
8	Referenser.....	27
8.1	Primärmaterial.....	27
8.1.1	Intervjuer	27
8.2	Sekundärmaterial.....	27
8.2.1	Litteratur.....	27
8.2.2	Elektroniskt	28

1 Inledning

”I februari 2006 ordnade socialdemokraterna och LO gemensam valupptakt i Örebro. Den facklig-politiska samverkan mellan arbetarrörelsens två grenar skulle befästas och valarbetarna peppas. I samband med Örebromötet överlämnade facket en check på 60 miljoner kronor till partiet. Tydligare än så kunde samarbetet inte illustreras”. Så inleds Timbros rapport från 2006, ”*Naturlig samverkan eller demokratiskt problem*”, angående samarbetet mellan Landsorganisationen och Socialdemokraterna i Sverige. Det var genom denna rapport jag blev mer intresserad över hur detta samarbete såg ut i övriga länder och fann då att en brytning skett i våra grannländer Danmark och Norge. Varför har LO valt att bryta med socialdemokraterna där, medan man i Sverige fortsätter ha ett intimt samarbete? Det är faktorer till frånvaron av denna brytning som jag kommer att undersöka här.

Detta samarbete har varit starkt under hela 1900-talet och har påverkat Sverige både i politiken och utanför den. På arbetsplatser i människors vardag har detta samarbete varit påtagligt då en stor del av samarbetet har varit det kampanjarbete och den rekrytering som LO bedrivit för Socialdemokraternas räkning. En stor del av medlemsavgifterna till Landsorganisationen har gått till det socialdemokratiska partiet och i utbyte har fackföreningsrörelsen fått inflytande i politiken. ”Äktenskapet” mellan en av Sveriges största fackliga organisationer och ett av Sveriges största partier har influerat hela det svenska samhället och det är därför viktigt att granska olika aspekter av detta.

1.1 Problemformulering

Jag kommer i min uppsats utgå ifrån följande problemformulering:

- Vilka faktorer kan vara bidragande till att en brytning mellan LO och SAP inte ägt rum i Sverige till skillnad från i Norge och Danmark?

Tanken bakom uppsatsens uppbyggnad är att Danmark och Norge främst skall fungera som fall att jämföra med medan Sverige är det fall som skall undersökas närmare i uppsatsen.

1.2 Avgränsning

Min frågeställning utgår från Sverige och vilka faktorer som ligger bakom att samarbetet mellan LO och SAP fortfarande är starkt. För att få en tydligare bild av vilka faktorer som kan leda till en brytning har jag valt att i uppsatsen också redogöra för det norska och danska exemplet på samarbete, som i de fallen har brutits, mellan deras motsvarigheter till LO och det socialdemokratiska arbetarepartiet.

Jag kommer att avgränsa mig till att jämföra de svenska faktorerna med de danska och de norska och väljer således bort övriga världen. Detta för att det redan finns en hel del forskning kring dessa båda länders arbetarrörelser. Jag anser detta vara en rimlig avgränsning för en kandidatuppsats. Jag kommer inte att titta på individperspektivet, även om jag är medveten om att starka individer kan ha inverkan på faktorer som kan påverka samarbete mellan LO och Socialdemokraterna, så som exempelvis Hjalmar Branting. Även detta anser jag vara rimligt att bortse ifrån med tanke på uppsatsens omfattning.

1.3 Material

Jag kommer att använda mig av statistik jag fått från bland annat statistiska centralbyrån, LO och de socialdemokratiska partierna i Danmark, Norge och Sverige angående medlemssiffror och liknande. Merparten av materialet kommer att bestå utav böcker och tidigare studier över arbetarrörelsen i Skandinavien. Dessutom kommer jag att utföra intervjuer med lokala företrädare för SAP och LO i Skåne för att få en djupare förståelse.

1.4 Definitioner

När jag talar om en brytning mellan socialdemokratin och LO syftar jag till den *exklusiva* rätt till partistöd, personellt utbyte, kampanjande och så vidare som socialdemokratin får ifrån LO tack vare samarbetet. I Norge och Danmark började man efter brytningen samarbeta även med andra partier, medan svenska LO fortfarande uteslutande samarbetar med SAP.

2 Teori

Här kommer jag att redogöra för tre teorier som behandlar ämnet korporatism, socialdemokraterna och LO i Sverige. Den första, skriven av Bo Rothstein, har en positiv syn på korporatismen med utgångspunkt från marxistisk teori. Den andra har en mer negativ inställning till hur korporatismen påverkar samhället och ser korporatismen mer som ett hot mot demokratin. Teorin, *"Det blinda Sverige"* av Roland Huntford går inte att hitta i Sverige då den inte finns i nytryck och är ytterst sällsynt på antikvariat. Jag kommer istället att använda mig av den version som återges i *"Betongväldet"* av Ljungberg, Swedberg och Söderbaum. Detta är en nyare bok som jag anser ger en mer aktuell bild av hur korporatismen ser ut i Sverige idag i förhållande till Huntfords teori. Den tredje teorin är en undersökning av Haugsgjerd Allern, Ayott och Juul Christiansen angående socialdemokratiens och fackföreningsrörelsens samarbete i Danmark, Norge och Sverige.

2.1 Den korporativa staten – Bo Rothstein

Tidigt i *"Den korporativa staten"* av Bo Rothstein konstaterar författaren att inget annat demokratiskt land har haft en så stark politisk dominans av ett parti som haft reformismen som ledande ideologi. Han skriver att reformism och korporatism är båda speciella som politiska ideologier eftersom de i första hand inte betraktas som sammanhängande värdesystem, utan mera som instrumentella teorier om politik. Med detta menas att de, i sin svenska tappning, skall förstås som instrumentella praxisuppfattningar om hur politiskt grundande samhällsförändringar kan och bör åstadkommas (Rothstein 1992; 28).

Framstående svenska klassanalytiker har argumenterat mot korporatism som ett särskilt begrepp för att beskriva eller förklara den svenska politiken, utan vill istället ha ett begrepp som exempelvis organiserad klasskapacitet. Rothstein argumenterar att det självklart är så att det inflytande som klassbaserade politiska organisationer utövar på själva politikens resultat knappt är mätbara och att korporatismens betydelse här kan ifrågasättas. Dock menar Rothstein att själva förekomsten av dessa organisationer i de organ som skapar och implementerar offentlig politik inte kan negligeras. Man kan enligt Rothstein inte heller utesluta att denna representation av organiserade särintressen verkar åt olika håll, dels mot den offentliga politiken och dels mot organisationerna själva och de krav de kommer att driva. Om det är så att intresseorganisationer (framför allt de klassbaserade) påverkas av sin representation i politiska organ, måste den stora

variationen i denna slags representation mellan olika länder i västvärlden förklaras (Rothstein 1992; 29).

Det som sticker i många klassteoretikers ögon när det kommer till begreppet korporatism är förmodligen den ideologiska stämpel som begreppet fick till en början. 1974 framställdes korporatism som en billig utförsäljning av arbetarklassens politiska intressen av deras fackliga företrädare. Rothstein håller dock inte med om denna definition. Han menar att det inte är möjligt att kunna dra slutsatser om effekterna av korporativa politiska arrangemang enbart från det faktum att de är existerande, utan korporatismens syfte i en tappning inte alls behöver vara det samma i andra tappningar. Vidare påpekar Rothstein att de politiska intentionerna inte alltid kan avläsas eller kopplas till resultatet, varför han menar att det därför är att föredra att använda sig av en öppnare definition av korporatism som poängterar att begreppet kan innefatta både politisk mobilisering och politisk kontroll. I sin egen definition av korporatism tillägger Rothstein att korporativa strukturer också kan innefatta andra grupper än enbart de grupper som producerar (Rothstein 1992;30).

När man ska förklara korporatism måste man vara medveten om den mycket stora variationen av grader av korporatism som existerar i de västliga industriländerna. Dock är det fascinerande hur olika forskare med olika operationaliseringar ofta kommer fram till väldigt lika resultat. De länder som hamnar längst upp på olika listor över graden korporatism, de nordiska länderna, är också de länder som haft lyckosamma reformistiska arbetarrörelser. Det verkar alltså finnas någon form av samband mellan reformism och korporatism. Mycket tyder på att det finns en korrelation mellan politisk och organisatorisk styrka för arbetarklassen och förekomsten av korporativa strukturer (Rothstein 1992;31).

För att förklara reformismens organisationsstruktur ser Rothstein den fackliga organiseringen som den centrala för arbetarrörelsen och inte partiet. Detta eftersom det är den fackliga organisationen som har ansvaret för att driva löntagarnas intressen och även för att det rent resursmässigt är det fackföreningarna som utgör arbetarrörelsens fundament (Rothstein 1992;37).

När industrikapitalismen fortfarande var ung var det generella mönstret att den organiserade arbetarklassen fick ett kyligt och mycket fientligt bemötande från staten. För att hantera detta bemötande har man i olika länder använt sig av olika strategier. I vissa har man haft en konfrontativ strategi, medan man i andra länder, så som exempelvis Sverige, inriktade man sig mot samförstånd och samarbete. Om organisationslogiken har någon betydelse för arbetarrörelsens strategival kan vi genom att titta på variationer i statsapparaten finna en möjlig förklaring till varierande grader av korporatism. Tesen blir alltså att förklaringen till variationsgraden i korporatism inte beror på ländernas arbetarrörelsers karaktär utan på de politiska institutionerna i varje land. Anledningen till att staten blivit så central för arbetarrörelsens politiska strävanden tror Rothstein vara att i de samhällen som diskuteras i sammanhanget var staten där före arbetarklassens organisering (Rothstein 1992; 43f).

Det motsträviga bemötande den tidiga organiserade arbetarklassen fick från staten gjorde att man hade två primära önsknings från arbetarrörelsens sida. För det första ville man förhindra direkta repressalier och för det andra ville man

åstadkomma en direkt statlig intervention på arbetsmarknaden. Anledningen till att man från fackföreningarnas sida ville blanda in staten och inte stifta egna avtal med företagen är enligt Rothstein att man ville stifta generella avtal för att förhindra att kapital flyr från företag och branscher med stark facklig organisering till de med svag. På nationell nivå finns det två olika sätt att göra detta på. Antingen kunde fackföreningsrörelsen stifta avtal med en nationell arbetsgivareförening eller kunde man få kraven genomförda via staten genom lagstiftning. Detta tros vara en av anledningarna till att fackföreningarna vänt sig till staten trots dess fientliga inställning (Rothstein 1992;44).

Den demokratiska beslutsprocessens tanke är att de offentliga besluten skall ha legitimitet hos folket, exempelvis genom att alla medborgare ges samma möjlighet till röstning och att nominera och kandidera till olika offentliga uppdrag. Förvaltningen kan dock bara behandla en liten del av alla beslut som rör medborgarna och deras välfärd. Detta beror på att den demokratiska beslutsprocessen innefattar vissa institutionella begränsningar vad gäller exempelvis tidspress och inte minst de stora kraven på situationsanpassningar. För att trots dessa begränsningar kunna rättfärdiga de beslut som fattas av den icke-folkvalda förvaltningen finns olika förvaltningsmodeller. *Den korporativa modellen* är den som är mest intressant i den här undersökningen. Huvudsyftet i den här modellen är att de parlamentariska organen överlämnar ansvaret för implementeringen till representanter som företräder de grupper som berörs av den förda politiken, bland annat på grund av kravet på flexibilitet och situationsanpassning. Eftersom dessa representanter antas vara demokratiskt valda av den aktuella gruppen och därav har medlemmarnas förtroende, är också kravet på legitimitet uppnått. Centralt för att detta ska fungera är att gruppen ifråga är villiga att samarbeta och intar en positiv ställning till reformerna. Att de berörda intresseorganisationerna får en central roll i genomförandet av politiken kan vara ett sätt att få politiken accepterad. Ytterligare argument för denna modell är att eftersom många politikområden kräver flexibilitet och situationsanpassning, kan man genom att ge aktörerna med intressekonflikter i en viss politisk fråga lika representation i de beslutande organen låta de politiska besluten präglas av kompromiss snarare än konflikt. Detta innebär att i denna modell är distinktionen mellan politik och förvaltning upphävd på gränsen till oigenkännlighet. Det är det som är så karaktäristiskt för just korporatismen, nämligen den institutionella sammanslagningen mellan skapandet och genomförandet av politiken. Rothstein tar som ett motargument mot modellen upp att den kan utgöra ett hot mot demokratin på grund av att de instanser som ska implementera de demokratiskt valda församlingarnas beslut tas över av organisationer som utgör olika särintressen. Detta anses då leda till ett samhälle där resursstarka intresseorganisationer dominerar på maktens arena och där de folkvalda kommer i andra hand (Rothstein 1992; 59ff).

För att söka efter förklaringar till korporatismens variation måste man enligt Rothstein ha sin utgångspunkt i att rationaliteten hos aktörer varierar i förhållande till historiskt etablerade institutionella faktorer. För att söka olika förklaringar till detta tar Rothstein upp några andra teoretiker. Först nämner Rothstein Peter Katzenstein som försökt förklara korporatismens variationer genom att peka på att

det i små europeiska stater med öppna ekonomier finns större krav på anpassning till världsmarknadens förändringar än vad större länder har. Dessa små länder har behov av flexibilitet och anpassning som gett upphov till samarbetssträvanden mellan ekonomiska aktörer i samhället vilken enligt Katzenstein resulterat i det han kallar demokratisk korporatism. Beroendet av världsmarknaden, den öppna ekonomin och landets storlek har gjort att det mest rationella för de ekonomiska aktörerna i respektive land är att samarbeta genom olika korporativa arrangemang. Hans slutsats blir att det är den historiska erfarenheten före andra världskriget i dessa små länder som är den avgörande faktorn till variationen av korporatismens omfattning i länderna. Här tar sedan Rothstein upp ett av problemen med denna förklaring, nämligen att den inte fungerar på de skandinaviska länderna som haft väldigt olika industrialiseringsprocesser men ändå utvecklat liknande form av korporatism. Vad som framförallt skiljer de länder åt som Katzenstein undersökt är hur, på vilka villkor och i vilken utsträckning arbetarrörelsen varit en del av den demokratiska korporatismen. Vidare måste man också ha med i beräkningen att det enbart kan vara en moderat och reformistiskt inriktad arbetarrörelse som kan antas vara villigt att engagera sig i ett korporativt samarbete, då en arbetarrörelse som är konfrontativt inriktad per definition måste vägra. Därför måste man undersöka varför vissa nationella arbetarrörelser antagit den radikala strategin och andra inte för att kunna förklara variationen i korporatism (Rothstein 1992; 73ff).

En annan forskare Rothstein nämner är Seymour Martin Lipset. Han argumenterar för att den ideologiska inriktningen hos olika länders arbetarrörelser är resultatet av det samspel som etablerades mellan arbetarrörelsen och staten under decennierna före första världskriget. Kärnan i Lipsets förklaring är arbetarrörelsens skiftande karaktär till den stat som den mötte vid sin tidiga formering. Vidare menar han att det i huvudsak finns två orsaker som påverkat arbetarrörelsernas olika karaktär. För det första drar han slutsatsen att ju mer slutna samhällets klasstruktur varit, desto mer revolutionär har arbetarrörelsen blivit. För det andra blir arbetarrörelsen mer konfrontativ och fientlig mot samarbeten ju längre tid arbetarklassen varit utestängd från politiskt inflytande och fått repressalier emot sig. Detta betyder, enligt Lipsets teori, att de länder som haft en öppnare klasstruktur och där arbetarklassen fått politiskt inflytande, ju större blir tendenserna till en reformistisk strategi hos arbetarrörelsen. Sverige är i detta sammanhang ett undantag. Sverige var exempelvis sist av sina grannar Norge och Danmark att få allmän manlig rösträtt och detta dessutom efter en bitter politisk strid, men ändå har den svenska arbetarrörelsen haft en tydlig reformistisk strategi sedan dess begynnelse. Katzenstein försöker förklara det svenska undantaget av korporatismens utbredning genom att titta på det samarbete som skedde i parlamentet mellan socialdemokratin och liberalerna fram till 1923. Rothstein delar meningen att denna allians hade stor betydelse för socialdemokratin moderata krafter, men anser att det var mycket oklart hur och varför denna allians skulle påverka utvecklingen av korporatism. Enligt Rothstein avgjordes den moderata inriktningen hos den socialdemokratiska rörelsen i Sverige redan 1917, när den radikala minoriteten tvingades bort från partiet. Vad som måste förklaras för att Lipsets teori ska hålla är hur partiets ledning lyckades få en majoritet av medlemmarna att gå emot den radikala linjen. Således borde det

finnas ytterligare en förklaringsfaktor till den reformistiska inriktningen i Sverige (Rothstein 1992;75ff).

Den sista teoretikern Rothstein tar upp är Pierre Birnbaum, vars förklaring är mer statscentrerad än samhällscentrerad. Hans starkaste argument för varför korporatismen varierar i olika länder är för att också staten varierar. Där Lipset begränsar sin analys av statens betydelse för korporatismens omfattning till dess inflödessida, det vill säga rösträtten och fackföreningarnas existensberättigande, fokuserar Birnbaum istället på statens administrativa sida, det vill säga utflödessidan. Då det som utmärker korporatismen är att statens möjligheter att tränga igenom samhällskroppen ökas via statens administrativa apparat, måste det vara statens karaktär som organisation som måste vara i centrum om staten ska användas som en faktor i förklaringen av variationer av korporatism. Det i statens administration som avgör vilken riktning arbetarrörelsen får och hur den kopplingen ska analyseras är enligt Birnbaum inte bara själva korporatismen, utan hela debatten om kollektivt politiskt agerande i alla olika aspekter som inträffat utan att man givit statens karaktär den roll den förtjänar (Rothstein 1992;78ff).

Den reformistiska utvecklingen som skett inom den svenska arbetarrörelsen är alltså, teoretiskt sett, en avvikelse från det normala. Klasssystemet var relativt slutet i Sverige, den allmänna rösträtten som infördes sent kombinerat med statens inte alltför välvilliga inställning till fackföreningsrörelsen skulle i teorin gjort den svenska arbetarrörelsen mer konfrontationsinriktad, likt Norges, men det som hände var en utveckling i motsatt riktning. Den svenska arbetarrörelsen blev stark men ovanligt samarbetsinriktad och det politiska systemet blev kraftigt korporativt. För att teorin angående att statens utformning under perioden före första världskriget är central för korporatismens omfattning i ett land, måste relationen mellan den svenska arbetarklassen och den svenska staten i dessa sammanhang reanalyseras (Rothstein 1992; 81).

Rothstein menar att felet Lipset gör i sin studie är att han tittar på fel del av den svenska staten. Det finns studier som visat att den fördemokratiska svenska staten gärna inledde omfattande samarbete med olika intresseorganisationer och ibland också överlät vissa offentliga förvaltningsuppgifter till dessa organisationer. Den svenska arbetarklassen fick förvisso inte rösträtt förrän sent och fackföreningarna motarbetades, men det Lipset missar enligt Rothstein är de korporativa förvaltningsorgan som tidigt etablerades i den svenska staten. Dessa organ kan enligt Rothstein förklara den reformistiska strategins dominans. Som exempel på detta anger Rothstein bland annat arbetsförmedlingarna som var de första korporativa institutionerna i den svenska politiken. 1903 inrättades offentliga arbetsförmedlingar med styrelser där hälften var arbetsgivare och hälften var arbetare under ordförandeskap av någon neutral tjänsteman. Därefter slog den korporativa representationstanken snabbt rot i den svenska politiken och utan den korporativa kulturen fick man flera olika slags institutioner (Rothstein 1992; 82ff).

Den huvudsakliga anledningen till denna korporatism var att hantera arbetarfrågan samt att man antog att denna organisationsform skulle kunna öka förståelsen för och kunskapen om verksamheten hos de grupper mot vilka politiken riktade sig. Genom att dessa grupper fick representation i de offentliga

organen hoppas man kunna uppnå en större grad av legitimitet för reformernas genomförande. Principen om korporativ representation etablerades i den svenska politiken före principen om demokratisk representation. Decennier innan den allmänna rösträtten genomfördes var det okontroversiellt att ge arbetarklassen representation i centrala statliga förvaltningsorgan. Den organiserade arbetarklassen fick alltså, i motsats till Lipsets teori, göra sin röst hörd i den offentliga politiken och dess valda representanter erkändes av staten som legitima företrädare för arbetarklassen (Rothstein 1992;91ff).

2.2 The New Totalitarians – Roland Huntford

År 1971 gav Robert Huntford ut boken *"The New Totalitarians"* som i den svenska översättningen kom att kallas *"Det blinda Sverige"*. Boken är en utförlig kritik av det socialdemokratiska samhällsbygget i Sverige, byggd på forskning och analys. Huntford försökte i sin bok beskriva varför en demokratisk rättsstat som Sverige kunnat domineras av ett enda politiskt parti under flera decennier. Huntford kritiserade de regelverk och institutioner som socialdemokratin byggt upp under 1900-talet. Han försökte också spåra orsakerna till den svenska benägenheten att undvika konflikter, eftersträva koncensus och lyda makten (Ljungberg m.fl. 2007;11).

Enligt Huntford är Sverige en korporatismens stat.

"I en korporativ stat utföres officiella uppgifter av icke-officiella organisationer. De svenska fackföreningarna utgör ett gott exempel, då all arbetslöshetsförsäkring ligger utslutande i deras händer"(Huntford 1971;67).

Korporationerna, alltså de fackliga centralorganisationerna, liknar Huntford vid det medeltida skråväsendet, där små korporativa enheter hade rätt att företräda "sin" del av folket och se efter deras intressen. Även det politiska livet är, enligt Huntford, anpassat efter att förhandlingar skall ske med organisationer och inte individer. Staten förväntar sig att den enskilda medborgaren skall bli medlem i en fackförening eller ett korporativ som bevakar personens yrke och intressen (Ljungberg m.fl. 2007;45).

Den svenska arbetarrörelsen är ett träd bestående av två grenar. Den ena grenen är det socialdemokratiska arbetarepartiet och den andra grenen är fackföreningsrörelsen. Dessa har delat upp ledarskapet mellan sig och har genomfört en lämplig fördelning av olika uppgifter och ansvarsområden. Huntford skriver att partiet ansvarar för det parlamentariska arbetet och regeringen, medan fackföreningarna står för finansieringen, den ideologiska kontrollen samt att mobilisera väljare. Fundamentet för fackföreningarnas makt är deras representation på arbetsplatserna. Denna representation har två huvudsakliga syften. För det första skall fackföreningarna ta tillvara på medlemmarnas intressen i olika frågor. För det andra skall de bedriva kampanj å partiets vägnar för att på så vis vinna nya medlemmar och väljare till partiet. Huntford menar att på grund

av fackföreningarnas strukturella uppbyggnad står fackrepresentanter och partirepresentanter på samma nivå. Detta innebär att den enskilde medborgaren har kontakt med arbetarrörelsens bägge huvudgrenar på alla trappsteg i hierarkin. Dessutom tillåter denna organisationsform partiet och fackföreningsrörelsen att mötas på alla nivåer och på så vis kan eventuella konflikter kvävas innan de blommat ut (Ljungberg m.fl. 2007;46).

Fackföreningsrörelsens framväxt i det sena 1800-talet ledde till att den så kallade föreningsfriheten skrevs in i grundlagen. Huvudsyftet med lagen var att alla medborgare skulle inneha rätten att ingå i en fackförening. Det man inte förde in i lagen var rätten att *inte behöva* ingå i en fackförening. Exempel på detta är att kollektivanslutningen av LO-medlemmar till SAP inte försvann förrän 1987, samt det faktum att man för att nå en position inom LO inte öppet får hysa sympatier för något annat än arbetarepartiet. Detta eftersom fackförbunden har sedan länge betraktat sig som en förgrening av staten och av det socialdemokratiska partiet. På temat föreningsfrihet tar Huntford också upp det numera avskaffade kårobligatoriet (Ljungberg m.fl. 2007;46f).

Enligt Huntford upphörde demokrati och parlamentarism i västerländsk mening i princip i och i med socialdemokratins maktövertagande under 1920-talet. Socialdemokraterna var med och införde allmän rösträtt men enligt Huntford var deras avsikt aldrig att bidra till att förbättra medborgarinflytandet eller det demokratiska systemet. Istället utvecklades Sverige i en alltmer korporativ statsapparat. Successivt minskade de enskilda medborgarnas och de folkvaldas inflytande och en kollektivisering påbörjades gradvis. Skotten i Ådalens viktigaste direkta resultat var att arbetsmarknadens parter började diskutera arbetsfred. Huntford menar att det var på det här sättet de första stegen mot socialisering kunde tas utan att direkta påtryckningar från den socialdemokratiska regeringen krävdes. Saltsjöbadsavtalet som upprättades 1938 var ett avtal som innebar fred mellan arbetsmarknadens parter som var överrens om sina ömsesidiga intressen. I och med Saltsjöbadsandan institutionaliserades den nya ordningen och den korporativa statsordningen i Sverige kan anses som manifesterad. Så länge företagen stöttade regeringen, höll Socialdemokraterna LO i kopplet och det samarbetsvilliga näringslivet fick då frihet från statliga ingripanden. En effekt av Saltsjöbadsandan blev att regeringen genom två icke-officiella korporationer nu fick makten över en vital sektor i samhället. Dessa två korporationer var SAF, nuvarande Svenskt näringsliv, och LO som nu fördes LO och SAF samman till en korporativ enhet. Genom denna enhet kunde socialdemokratin reglerna arbetsmarknaden (Ljungberg m.fl. 2007;47f).

I teorin skall varje medborgare ha rätt att yttra sig i olika typer av regeringsåtgärder. I praktiken är det dock enbart centralorganisationer eller underordnade korporativa institutioner som regeringen vill ta hänsyn till. Detta är troligen framförallt eftersom styrelsen inom korporationen alltid är trogen sin regering och därför oftast intar en ståndpunkt som regeringen är villig att godta. De ståndpunkter som centralorganisationerna intar tangerar därför i vissa fall att gå ut över riksdagens makt. Huntford menar att den korporativa statens egentliga funktion är att ta lagstiftningen från de folkvalda i riksdagen och underställa den makten regeringen. Genom att dra undan de tyngre lagförslagen från politikerna

och samtidigt upphöja korporativa organisationer till statsbärande kommer riksdagen endast att bli en godkännande församling. Detta innebär att medborgarna bara kan rösta fram dem som skall godkänna beslut som regeringen och de korporativa organen redan fattat. I praktiken är alltså riksdagen enligt Huntford kringskuren och regeringen har vida befogenheter. Byråkratin är den med den egentliga makten, medan de folkvalda saknar betydelse i det större sammanhanget (Ljungberg m.fl. 2007;49f).

Huntford belyser på flera sätt hur man i den svenska vardagen haft svårt att undvika de följevärningar kollektiveringen inneburit. Ett exempel är den politiska debatten i Sverige, där relationen mellan arbetarna och företagarna enligt Huntford går före relationen mellan partierna. Ett annat exempel är den kollektivistiska indoktrineringen som genomförts på bostadsnivå. Svenska hyresgästföreningen och Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening (HSB) är bostadskooperativa folkrörelseorganisationer. Att ingå i en hyresgästförening innebär bland annat att klagomål måste gå den korporativa vägen, där uteslutande socialdemokratiska politiker sitter i centralorganisationernas styrelser och faller avgöranden i de enskilda fallen (Ljungberg m.fl. 2007;52).

Även om Sverige inte haft stadsfästa korporativa beslutsformer har alltså inslag av sådan karaktär förekommit. Den åt facket anförtrodda skötseln av A-kassan och godtagandet av hyresgäströrelsens privilegierade roll i de kollektiva och normerande hyresförhandlingarna kan ses som exempel på detta (Ljungberg m.fl. 2007;53).

2.3 Social Democrats and trade unions in Scandinavia

Undersökningen grundar sig på hypotesen att länkarna mellan fackförbundsrorelsen och det socialdemokratiska partiet fortfarande har mycket att erbjuda i Sverige och Norge medan samarbetets vinster i Danmark drastiskt har minskar för båda parter. Banden har enligt undersökningen minskat i alla tre stater även om processen gått betydligt längre i Danmark (Haugsgjerd Allern m.fl. 2007; 608).

De institutionella kopplingarna mellan partiet och fackföreningsrorelsen är att partierna utnyttjar de resurser fackförbunden har och i utbyte får fackförbunden tillgång till politisk makt. Om resurserna som erbjöds, pengar och röster från facket till partiet och fler fackmedlemmar och tillgång till politisk makt från parti till facket, riskerar att inte bli levererade eller om dessa blir mindre värdefulla för mottagaren blir varje partners vinster utav samarbetet förändrade. Analysen i undersökningen indikerar att hypotesen delvis kan anses bekräftad i de skandinaviska länderna (Haugsgjerd Allern m.fl. 2007;611ff).

Undersökningen visar att eftersom socialdemokratin i Sverige kunnat erbjuda fackföreningsrorelsen nästan oavbruten tillgång till den politiska makten och

fackföreningsrörelsen i sin tur har lyckats mobilisera sin relativt stora medlemsbas att rösta på socialdemokraterna i riksdagsvalen, har de fördelar som kommer av ett samarbete varit fortsatt starka. I Danmark har socialdemokratin numera ett distanserat förhållande till LO, då LO:s förmåga att få medlemmarna att rösta på socialdemokraterna försvunnit samtidigt som socialdemokratiens kontroll över regeringsmakten har minskat. I Norge har DNA:s försvagade politiska position kombinerat med LO:s minskade andel av väljarna gjort att situationen liknar Danmarks. Men relationen mellan LO och socialdemokratin verkar enligt undersökningen ha stärkts, vilket gör att undersökningens hypotes har sina begränsningar (Haugsgjerd Allern m.fl. 2007; 628ff).

2.4 Sammanfattning teorier

Det vi tar med oss från ovanstående teorier är korporatismens betydelse i Sverige och olika faktorer som kan ligga till grund för utbredd korporatism i en stat. Den sista teorin ger oss en hypotes om att samarbetet mellan partiet och fackföreningsrörelsen består så länge båda parter får ett utbyte av varandra. När nackdelarna överväger fördelarna av samarbetet för den ena eller båda parter minskar chansen att samarbetet fortlever. Denna hypotes ska vi nu bära med oss när vi undersöker olika faktorer som kan påverka samarbetet i Danmark, Norge och Sverige.

3 Metod

3.1 Fallstudie

Eftersom jag kommer att studera samarbetet mellan Socialdemokraterna och Landsorganisationen som ett fall av korporatism kommer min studie att ha utformningen av en fallstudie.

3.1.1 Kausalitet och orsakskriterier

När man lyckas med bedriften att finna belägg för att I ledde till U har man kunnat konstatera vad det är som orsakat U. Men endast om man kan precisera genom vilken orsaksmekanism som gjorde att I ledde till U kan vi säga något om varför detta inträffade. När frågan varför fått ett svar har man en nått fram till en så kallad orsaksförklaring. En annan benämning på denna förklaringskedja är ett kausalt samband (Teorell& Svensson 2007; 63f).

Definitionen på denna orsaksförklaring utgörs av fyra orsakskriterier. Dessa orsakskriterier kan ses som fyra olika belägg för vad man bör eftersträva för att uppnå en god orsaksförklaring. Det första kriteriet är kontrafaktisk skillnad, som innebär att om inte orsaken inträffat så hade verkan blivit en annan. Det andra kriteriet är tidsordningen, dvs. att orsaken skedde före verkan i tiden. Det tredje orsakskriteriet är isolering. Detta kriterium innebär att man måste isolera effekten av den oberoende variabeln från inverkan från alla andra faktorer som skulle kunna ha en effekt på den beroende variabeln. Det fjärde och sista kriteriet är mekanismen, som är den kedja av mellanliggande orsak – verkan - relationer som kopplar samman den oberoende med den beroende variabeln och därmed besvarar frågan varför det finns ett kausalt samband mellan den oberoende och den beroende variabeln (Teorell& Svensson 2007; 64).

I min uppsats kommer detta innebära att jag måste vara kritisk i min granskning och noggrant fundera över huruvida en faktor kan ha inverkat på brytningen eller ej. Jag enbart kommer att undersöka faktorer som ligger före brytningen i Danmark och Norge i tid. Jag måste se till varje enskild faktor och försöka isolera dem från varandra för att se vilken som kan vara den starkaste bakomliggande orsaken till varför Socialdemokraterna och Landsorganisationen ännu inte brutit samarbetet. Slutningen måste jag söka belägga att det handlar om just en kedja av mellanliggande orsak – verkan – relationer som kopplas samman och inte ett så kallat spuriöst samband, där orsaken förvisso inträffat före verkan men inte påverkat denna.

3.2 Method of difference

”Method of difference” är en av Mills två urvalsmetoder, men kan också kallas för ”the most similar systems design”. Metoden går ut på att man väljer ut några få fall, i den här studien tre stycken. Dessa fall är lika varandra i de flesta avseenden, utom i den oberoende variabeln som bör vara det som är förklaringen till utfallet, alltså den beroende variabeln. Där efter är förhoppningen att man skall kunna hitta den oberoende variabel som skiljer sig, det vill säga den faktor som fallen inte har gemensamt. Denna faktor skulle sedan kunna förklara varför utfallet, det vill säga den beroende variabeln, blir olika i de i övrigt lika fallen. Urvalet av fallen skall grunda sig i att man har en försäkran om att fallen inte skiljer sig åt i någon annan egenskap än den variabel man valt som förklaringsvariabel (Teorell& Svensson 2007;226f).

Jag har i den här studien valt ut Sverige, Danmark och Norge som fall. Dessa länder tillhör alla Norden och är lika i många aspekter, exempelvis genom mentalitet och styrelseskick. Språken likar varandra och de har alla en historia av nära samarbete med varandra. Dessa kan således ses som tre lika fall. De skiljer sig emellertid i det avseendet att socialdemokraterna och LO i Norge och Danmark har valt att avbryta sitt samarbete, åtminstone organisatoriskt sett. Samarbetet i Sverige är dock fortfarande starkt. Denna brytning i samarbetet är alltså ett utfall, en beroende variabel, som skiljer Sverige ifrån de övriga två länderna. Med anledning av detta kommer jag att använda mig av ”method of difference”.

4 Jämförande länder

Här kommer jag att diskutera olika faktorer som kan ha påverkat arbetarrörelsen och dess utveckling i Danmark och Norge och därmed också påverkat samarbetet mellan LO och socialdemokratin. Detta gör jag för att sedan kunna jämföra med det svenska fallet som jag har som huvudsaklig utgångspunkt i uppsatsen. Historiska faktorer som kan påverka är exempelvis demokratiprocesserna och vilken strategi arbetarrörelsen antagit. Samarbetets utformning såsom ekonomiskt stöd och kollektivanslutning kan ha stor påverkan på hur starkt samarbetet är idag och därmed underlätta respektive försvåra en brytning. Hur starka fackförbunden och de socialdemokratiska partierna är också en viktig faktor, då detta kan påverka det utbyte parterna får av samarbetet. Deras styrka anser jag mäts bäst i medlemsantal och valresultat. Slutligen kan administrationen av arbetslöshetsförsäkringen vara av betydelse. Dem länder med den högsta fackliga organisationsgraden har samma slags arbetslöshetsförsäkringssystem, en korporativt administrerad arbetslöshetskassa (Rothstein 1992;313).

4.1 Danmark

4.1.1 Historiska faktorer

Striden om parlamentarismen ledde till uppbyggandet av moderna partibildningar och på 1870-talet bildades socialdemokratin. Partiet reorganiserade sig 1878 och baserade sig då på fackföreningar, men det dröjde ytterligare sex år innan man fick representation i Folketinget. Parlamentarismen segrade 1901 men kampen om demokratin vanns först 1915 (Elvander 1980;31f).

1871 grundades föreningen ”Internationale” och med den också den danska socialdemokratiska rörelsen. Vid samma tidpunkt uppkom också ett flertal moderna fackföreningar. Från en början var dessa fackföreningar nära samordnade med partiet, men den socialistiska inriktningen begränsades av det starka bandet med skråväsendets gesällföreningar. Detta dämpade sannolikt radikalismen under den första tiden. 1877 skedde ett sammanbrott av socialdemokratin, till stor del orsakat av det stora medlemsras som drabbade den i samband med en lågkonjunktur. Man valde dock att ett år senare återorganisera partiet igen (Elvander 1980; 35).

En reformistisk politisk strategi var en självklarhet för den danska socialdemokratin redan från början 1878. Makten skulle vinnas på parlamentarisk väg. Allmän rösträtt och parlamentarism var de yttersta målen, våld kunde endast

vara ett alternativ om högern försökte sig på en statskupp eller liknande (Elvander 1980;37).

4.1.2 Samarbetet

Moderna fackföreningar uppkom samtidigt som den socialdemokratiska rörelsen växte fram i Danmark och till en början var de nära sammanlänkade (Elvander 1980;35).

Efter socialdemokratins sammanbrott 1877 reorganiserade man partiet igen 1878. I och med reorganiseringen valde man att upphäva den kollektivanslutning av fackmedlemmar till partiet som tidigare varit en del av samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratiet (Elvander 1980;35).

Brytningen mellan LO och de danska socialdemokraterna skedde 2001. Man drog då in partistödet och motiveringen var framförallt att samarbetet inte längre uppskattades bland medlemmarna, då allt fler av dessa inte längre röstade på Socialdemokratiet (LO-tidningen).

4.1.3 Landsorganisationens styrka

När man studerar LO:s medlemssiffror i Danmark ser man en tydlig medlemsökning under det tidiga 1900-talet fram till mitten av 1990-talet då siffrorna långsamt sjunker. Från 1979 fram till 2010 ligger dock medlemssiffrorna stadigt på mellan en miljon och en och en halv miljon, vilket tyder på att fackföreningsrörelsen har en stark medlemsbas även om den successivt minskar. I mer exakta siffror har LO 1 167878 medlemmar 2010 och 1 449348 medlemmar år 2000 (Danska LO1).

4.1.4 Socialdemokratins styrka

I Danmark har man den svagaste socialdemokratiet i jämförelse med de nordiska grannländerna. Detta mönster går långt tillbaka i tiden, det har bestått under hela tiden efter andra världskriget (Elvander 1980; 13). Man har varken kollektivanslutning från LO eller offentligt partistöd, något som troligen bidragit till socialdemokratins försvagning, framförallt i ekonomiskt avseende (Elvander 1980; 167).

Enligt Socialdemokratiets egna siffror har partiets medlemsantal sjunkit stadigt sedan mitten av 1960-talet och har under hela 2000-talet varit nere under 60 000 medlemmar. 1950 nådde man, precis som i Norge, en toppnotering med nästan 284 000 medlemmar.

Valresultatet för Socialdemokratiet har varierat relativt mycket. 1973 fick man ett valresultat på tjugofem procent, vilket kan ses som en förhållandevis låg siffra. Under åttiotalet har man haft siffror på runt trettio procent av rösterna, för att sedan komma upp i hela 37,4 procent 1990. 2011 var resultatet 24, 8 procent

vilket kan ses som en bottennotering (Danmarks historia). Socialdemokratiets sjunkande resultat har avspeglats även bland LO:s medlemskår. 2005 var siffran för hur stor andel av LO:s medlemmar som röstade på Socialdemokratiet 32 procent, vilket är långt lägre än motsvarande siffra i Sverige och Norge (Ugebrevet A4).

4.1.5 Arbetslöshetsförsäkringen

1907 etablerade liberalerna i Danmark det så kallade Gent-systemet som bygger på frivilliga system som administreras korporativt. Den fackliga rörelsen reagerade mycket kraftigt emot detta system. Den liberala regeringen missbedömde dock situationen helt så man trott att arbetslöshetskassorna främst skulle etableras av borgerliga välgörenhetssällskap och inte av socialistiska fackföreningar. Även om fackföreningarna var kritiska till delar av systemet var de danska fackföreningarna snabba med att dominera arbetslöshetsförsäkringskassorna så att systemet ändå kunde etableras (Rothstein 1992;319).

4.2 Norge

4.2.1 Historiska faktorer

När Norge blev fritt från Danmark 1814 fick Norge en författning som kan anses som den mest demokratiska i Europa vid den här tidpunkten. Man hade ett enkammersystem utan aristokratiskt överhus, såväl bönder som ämbetsmän fick rösträtt och adelshuset avskaffades redan 1821. I början av 1880-talet började striden om parlamentarismen och i samband med detta uppkom också det moderna partiväsendet. 1887 bildades Arbeiderpartiet som började tävla med det redan etablerade partiet Venstre för att organisera arbetarna. En viktig del av dessa demokratiseringsprocesser som försvårade utvecklingen var det spänningsförhållande mellan centrum och periferi som fanns i Norge vid den här tiden. Den klyfta som fanns mellan huvudstadens överklass och utkantens fiskar- och småbrukarbefolkning har spelat en mycket viktig roll i Arbeiderpartiets historia (Elvander 1980;28ff).

Det norska arbetarepartiet intog till skillnad från sina nordiska grannar inte en reformistisk strategi. Detta beror delvis på att man i Danmark och Sverige till viss del samverkade med liberalerna medan man i Norge snarare motverkade varandra. Detta bidrog till att den norska socialdemokratin blev politiskt isolerad under flera decennier vilket gjorde att man 1918 övergav den reformistiska strategin och slog in på en mer radikal kurs (Elvander 1980;38f).

4.2.2 Samarbetet

En viktig del av samarbetet är den kollektivanslutning som länge skedde från LO till Arbeiderpartiet. Av Danmark, Norge och Sverige upphörde denna kollektivanslutning sist i Norge, nämligen 1995 (Aftenposten). Detta tyder på att kopplingen emellan LO och socialdemokratien varit stark och att samarbetet bedrivits intimt.

En annan viktig del är det ekonomiska stöd som LO ger Arbeiderpartiet. Norska LO ger Arbeiderpartiet flera miljoner varje år. 2006, 2007 och 2008 fick Arbeiderpartiet, trots brytningen i det organisatoriska samarbetet, fem miljoner kronor per år. 2009, som var ett valår, fick partiet det dubbla (SSB).

Brytningen mellan LO och Arbeiderpartiet skedde 2003 och man började då samarbeta även med andra partier. Man hade då gjort enkätundersökningar bland medlemmarna som visade att en majoritet inte ville fortsätta samarbetet som det såg ut då (Frihet).

4.2.3 Landsorganisationens styrka

Landsorganisationen i Norge når sin historiskt högsta medlemsnotering 2010. Drygt 870 000 personer är då medlemmar. Man har under 2000-talet sett en stadig uppgång i medlemsantalen som 2001 började på 796 272 medlemmar. Fackanslutningen i Norge är, trots ökningen under 2000-talet, den klart lägsta i jämförelse med Danmark och Sverige (SSB2).

4.2.4 Socialdemokratins styrka

Arbeiderpartiet hade en toppnotering 1950 med 200 500 medlemmar. En tredjedel av dem var anslutna kollektivt från LO och 135 000 var individuellt anslutna medlemmar (Aftenposten). 2010 hade Arbeiderpartiet en svag nedgång i medlemsantalet sedan föregående år till 49 407 medlemmar. År 2000 hade man 66 813 medlemmar och under resterande delen av 2000-talet ser man att medlemmarna ligger kring cirka 50 000 (Arbeiderpartiet).

Arbeiderpartiets valresultat i parlamentsvalen har varit relativt goda och man har alltid varit största parti. 1945 fick man över fyrtio procent av rösterna. 2001 var valresultatet sämre och landade på cirka tjugofem procent. 2009 har det åter stigit och man fick cirka trettiofem procent av rösterna (SSB3).

Partiets styrka hos LO:s medlemmar är relativt stor. Halva medlemskåren, fyrtionio procent, hos LO uppgav 2009 att de skulle rösta på Arbeiderpartiet. 2005 var samma siffra femtio procent (Nettavisen).

4.2.5 Arbetslöshetsförsäkringen

Norge är det land som har klart lägst organisationsnivå hos fackföreningsrörelsen i Norden och är också det enda land som har ett obligatoriskt arbetslöshetssystem. 1906 etablerades det så kallade Gent-systemet, som bygger på korporativ

administration. En stor del av de fackliga arbetslöshetskassorna kom på ekonomiskt obestånd och gick i konkurs under ekonomiska krisen 1920. Detta gjorde att systemet miste sin legitimitet och 1938 införde den socialdemokratiska regeringen ett obligatoriskt, statligt system (Rothstein 1992;314ff).

5 Fallet Sverige

För att kunna besvara frågeställningen kommer jag här att gå igenom de olika faktorer som kan ha påverkat hur samarbetet mellan SAP och LO utvecklats sig genom åren. För att kunna ge en så korrekt bild som möjligt kommer jag att använda mig av olika böcker och tidigare studier inom ämnet, samt de åsikter jag fått fram genom mina intervjuer med Socialdemokraterna i Skånes Morgan Johansson, riksdagsledamot, och LO-distriktet i Skånes ombudsman Anders Magnhagen.

5.1.1 Historiska faktorer

Sverige fick demokrati förhållandevis sent. Den medeltida fyrståndsriksdagen behölls fram till 1866 som då ersattes av en tvåkammarriksdag. Rösträtten var mer inskränkt än i grannländerna och inrikespolitiken dominerades fram till sekelskiftet av en strid mellan kamrarna. Partibildningarna i riksdagen skapades framförallt efter dessa stridigheter. Socialdemokraterna var det första partiet att bilda en riksorganisation, vilket de gjorde 1889. Denna grundades på fackföreningar runt om i landet och 1898 grundades LO av Socialdemokraterna. Det dröjde dock till 1897 för den första socialdemokraten att få sitta i riksdagen (Elvander 1980;31f).

SAP antog en tydlig reformistisk strategi. Arbetarrörelsen tjänade på att samarbeta med staten även om denna inte alltid var välvilligt inställd. Arbetarrörelsen fick säga sitt i den offentliga politiken genom de korporativa förvaltningsorgan som tidigt etablerades i den svenska staten (Rothstein 1992;82).

5.1.2 Samarbetet

Relationen mellan SAP och LO går tillbaka till den tidiga historien av arbetarrörelsen. På organisationsnivå har samarbetet framförallt utgjorts av kollektivanslutning av stor proportion från LO till det socialdemokratiska partiet, ett tungt ekonomiskt stöd från LO till SAP samt den höga frekvens av valda fackrepresentanter som parallellt haft positioner inom partiet (Korpi 1978;301). Exempel på detta är att LO:s ordförande sitter i SAP:s verkställande utskott (Svenska dagbladet). Den så kallade *kollektivanslutningen* innebar att LO:s medlemmar automatiskt anslöts till SAP. Kollektivanslutningen avslutades 1990/91 och SAP tappade då ett stort antal medlemmar (Facket). Enligt LO:s Anders Magnhagen gjorde den avbrutna kollektivanslutningen att båda parter förlorade, men antyder att den kanske mest utmärkande delen var det stora tappet

SAP gjorde i form av medlemsantal och ekonomiskt stöd. SAP:s Morgan Johansson menar att den största förändringen för SAP efter kollektivanslutningens avskaffande var att det interna maktförhållandet förändrades. Tidigare var Skåne en av de starkaste regionerna, men efter att de enskilt ansluta medlemmarna fick större betydelse blev det istället de norrländska kommunerna som fick ökat inflytande.

Enligt Magnhagen är den *historiska bakgrunden* fortfarande en av de viktigaste orsakerna till samarbetet. Facket och det socialdemokratiska partiet ser sig fortfarande som två grenar av samma träd, det vill säga arbetarrörelsen. Denna bild bekräftas också av den verksamhetsplan LO i Skåne arbetat fram för 2012-2014. Magnhagen poängterar också att man fortfarande, trots det intima och historiska samarbetet, kan agera självständigt gentemot partiet. Detta har man också gjort i frågor som exempelvis A-kassan. SAP i Skånes Morgan Johansson svarade på frågan angående samarbetet att den viktigaste delen är det *personella utbytet*. LO ger SAP en bredare rekryteringsbas än andra partier då många av de förtroendevalda inom SAP har en bakgrund som fackligt aktiv. Detta gör också att, som tidigare nämnts, många sitter på dubbla poster, det vill säga är förtroendevalda både inom facket och inom partiet.

LO ger sex miljoner per år till SAP och ännu mer i valrörelserna. 60 miljoner i valet 2010 gick från LO:s kassa till SAP och man hade också en egen valkampanj för SAP som kostade cirka tjugofyra miljoner. Dessutom står enorma mängder arbetskraft till SAP:s förfogande i form utav LO:s medlemmar (Svenska dagbladet, Göteborgsposten).

5.1.3 Landsorganisationens styrka

Landsorganisationen i Sverige hade 2009 1 564 767 medlemmar, vilket är en sänkning från föregående år. 2004 hade LO 1,861 321 medlemmar (LO1). Andel fackligt anslutna har länge sjunkit men 2010 vände den tidigare negativa trenden och andelen ökade till 72 procent av alla anställda. Av arbetarna är det 71 procent som är fackligt anslutna. I 1990-talskrisen och under 80-talet var en rekordstor andel av alla anställda fackligt anslutna, över åttio procent tillhörde då ett fackförbund och Sverige hade den högsta siffran i världen inom detta område (LO-tidningen 2, Rothstein 1992;313).

5.1.4 Socialdemokratins styrka

När Magnhagen fick frågan om varför en brytning mellan SAP och LO ännu inte skett i Sverige svarade han att om samarbetet ska kunna fortsätta även i Sverige måste SAP representera LO:s medlemmar. Detta gör SAP endast om en majoritet av LO:s medlemmar röstar på SAP. Vid brytningen i Danmark och Norge låg siffrorna på under 50 procent spärren, medan man än idag ligger över den i Sverige. Enligt LO:s och Socialdemokratins egna uppgifter visar valresultatet från 2010 att SAP fick 51 procent av LO-medlemmarnas röster. Moderata

samlingspartiet blev näst största parti med 16 procent. 2002 röstade 58 procent av LO:s medlemmar på socialdemokraterna men redan 1991 fick man en bottennotering på 53 procent (Holmberg& Oscarsson 2004;60f). Detta trots att LO än idag har som uttalat mål att verka för att ”medlemskap i socialdemokratin ska vara en självklarhet för varje LO-medlem” (Facklig politisk verksamhetsplan 2012-214, LO-distriktet Skåne). Att SAP:s stöd bland LO:s medlemmar minskar är tydligt. Om trenden inte vänder i valet 2014 och stödet bland medlemmarna skulle sjunka under 50- procent spärren, kommer kanske en brytning även i Sverige att vara aktuell menade Magnhagen.

Att socialdemokraternas och socialismens stöd går nedåt inte bara bland arbetarrörelsens egna medlemmar utan också i den allmänna opinionen är en trend som är klar. 2010 var första året någonsin som en moderatledd regering blev omvald i Sverige och SAP fick sitt lägsta valresultat någonsin med 30,66 procent av rösterna. 1944 fick man 46,7 procent av rösterna, en siffra som förvisso gått nedåt men har ändå aldrig understigit 35 procent förrän i det senaste valet (SCB1).

Socialdemokraterna är och har länge varit Sveriges största politiska parti sett till medlemsantal. Detta kunde länge förklaras av kollektivanslutningen från LO, men det man inte får glömma bort är att även de individuellt anslutna medlemmarna ökade för Socialdemokraterna redan innan kollektivanslutningens avskaffande (Elvander 1980;166). 1991 hade partiet 280 000 medlemmar, en siffra som 2004 har sjunkit till 136 000. Medlemsantalet når en kulmen i mitten av 1980-talet med 1,2 miljoner medlemmar (SNS demokratiråd).

5.1.5 Arbetslöshetsförsäkringen

De allra flesta utvecklade länder startade någon gång före andra världskriget någon form av arbetslöshetsförsäkring, så också Sverige. Här tillämpades det frivilliga systemet som administrerades av fackföreningarna. I Sverige är det möjligt att vara försäkrad utan att vara medlem i en fackförening, men det är ytterst få som utnyttjar detta. Arbetslöshetsförsäkringen blev en förmån fackföreningarna lärde sig att utnyttja effektivt för att värva medlemmar (Rothstein 1992; 310ff).

De flesta länder som implementerade det frivilliga systemet hade liberala regeringar. Sverige utgör här ett undantag. I Sverige var det nämligen en socialdemokratisk regering som etablerade det frivilliga systemet och valde bort de obligatoriska systemen (Rothstein 1992; 316ff).

6 Analys

6.1 Jämförelse mellan faktorerna

Här kommer jag nu att göra en jämförelse mellan de tidigare nämnda faktorerna i Danmark, Norge och Sverige. Det man bör ha i åtanke när man analyserar de tre länderna är att Sveriges befolkningsmängd är betydligt större än Norges och Danmarks. Det kan då bli snedvridet när man jämför medlemsantalen i organisationerna och därför är det bra att vara medveten om detta (Tacitus2).

6.1.1 Historiska faktorer

Den norska socialdemokratin skiljer sig från den danska och svenska på så vis att den historiskt sett intagit en mer radikal linje, till skillnad från de övriga två som varit starkt reformistiska. Detta kan kopplas till Lipsets och Rothsteins teorier, som säger att politisk isolering kan leda till radikaliserings hos partier. I Danmark och Sverige samverkade socialdemokraterna med liberalerna, vilket gjorde att man här fick mer inflytande. Vidare hävdar Rothstein att den svenska arbetarklassen dessutom fick göra sin röst hörd genom de korporativa förvaltningsorganen som tidigt etablerades i den svenska staten. I Norge däremot isolerades Arbeiderpartiet från den politiska makten, vilket gjorde att radikala grupper fick inflytande inom såväl fackföreningsrörelsen som partiet och Arbeiderpartiets fulla inväxande i det politiska systemet försenades.

Det danska Socialdemokratiet bildades 1871, det norska Arbeiderpartiet och det svenska SAP cirka tio år senare. Samtliga tre hade då nära kopplingar till fackföreningsrörelsen.

6.1.2 Samarbetet

Kollektivanslutningen av LO:s medlemmar till partiet har endast funnits i Sverige och Norge, varav Norge var det land där den upphörde sist. Trots att kollektivanslutningen aldrig funnits i Danmark har medlemsiffrorna för Socialdemokratiet varit förhållandevis goda.

Det ekonomiska stödet upphörde i Danmark i och med brytningen 2001. I Sverige ger LO sex miljoner om året i partistöd till SAP och betydligt mer i valtider. I Norge mottar Arbeiderpartiet fem miljoner om året från LO, detta även efter att man officiellt brutit samarbetet.

Brytningarna i Danmark och Norge skedde med endast två års mellanrum, vilket tyder på att man haft liknande utveckling i länderna. En försvagad socialdemokrati är en trend vi kan urskilja i båda länderna. Brytningen i Danmark kan ha skickat signaler till Norge som gjorde att diskursen förändrades och som framkom i intervjun med LO i Skåne har diskursen också förändrats i Sverige.

En annan faktor som finns i Sverige till att samarbetet fungerat väl är att LO varit förhållandevis självständiga. Trots att man suttit på poster inom både LO och SAP har man ändå känt att man har möjlighet att gå emot partiet när så krävs enligt Magnhagen.

6.1.3 Landsorganisationens styrka

Sverige har den högsta fackorganiseringsgraden, följt av Danmark. I Norge har man däremot varit långt efter. Den historiska toppnotering Norge uppnådde 2010 med 870 000 är drygt hälften av svenska LO:s medlemsantal 2009. Då ska man samtidigt vara medveten om att svenska LO länge haft ett problematiskt medlemsras. Denna höga fackliga organiseringsgrad kan kopplas till betydelsen av arbetslöshetsförsäkringssystemet som i Sverige och Danmark administrerats av fackföreningsrörelsen och därmed kan ses som en bidragande orsak till att fler valt att ansluta sig till LO i dessa länder.

Den höga fackliga organiseringsgraden i Sverige gör att Socialdemokraterna genom samarbetet har en bred rekryteringsbas att hämta såväl väljare som kampanjarbetare och blivande politiker. Det gör att SAP har mycket att vinna på en nära relation med LO, till skillnad från i Norge där organiseringsgraden och därmed också rekryteringsgraden är betydligt lägre.

6.1.4 Socialdemokratins styrka

Att den svenska socialdemokratin varit den starkaste och den danska allra svagast har varit tydligt under lång tid. Om man jämför socialdemokratins genomsnittsresultat i de nordiska länderna sedan 1970 är den svenska socialdemokratin den starkaste med 41,0 procent och den danska socialdemokratin den svagaste med 31,6 procent (Tacitus). SAP har aldrig sjunkit under trettio procent, medan den danska socialdemokratin varit under trettio procents väljarstöd flera gånger, i senaste valet fick man exempelvis endast 24,8 procent. Även i Norge har Arbeiderpartiet ibland hamnat under trettio procent, även om man 2009 fick en röstandel på över trettio procent.

Den svenska socialdemokratin kan också stoltsera med flest antal medlemmar i partiet. 1991 hade SAP 280 000 medlemmar, en siffra som kan mäta sig med Danmarks och Norges toppnoteringar som de uppnådde 1950. Under 2000-talet har Danmark och Norges medlemsantal sjunkit ned till att ligga mellan 50 – 60 000 medlemmar, medan man i Sverige 2007 har 101 158 medlemmar.

Även bland LO:s medlemmar är socialdemokratin starkast i Sverige och svagast i Danmark. I Sverige har andelen LO medlemmar som röstar på SAP varit

relativt hög, även om man kan notera en minskning till 51 procent i valet 2010. Redan 1992 hade var tredje LO-medlem mellan 26-30 år övergivit Socialdemokratiet till förmån för ett borgerligt parti.

Socialdemokratin är alltså som allra starkast i Sverige. Såväl medlemsmässigt som valresultaten ger samma bild, vilket gör att man kan dra slutsatsen att LO har mer att hämta från partiet i Sverige än i grannländerna då SAP haft mycket inflytande att dela med sig av. Även det faktum att svenska LO:s medlemmar i större uträkning har röstat på SAP gör det enklare att legitimera samarbetet.

6.1.5 Arbetslöshetsförsäkringssystemet

Danmark och Sverige har båda ett korporativt arbetslöshetsförsäkringssystem som till största delen administreras av fackföreningsrörelsen, medan man i Norge har ett obligatoriskt system som administreras av staten. Detta gör att man i Danmark och Sverige har ett system som till stor del gynnar fackföreningsrörelsen, vilket också speglas i fackföreningsrörelsens medlemssiffror. Norge, som är det enda landet med ett obligatoriskt system, ligger långt efter de båda andra nationerna vad gäller medlemsbas.

I de länder där man har valt ett korporativt försäkringssystem har detta införts av liberala partier, med ett undantag. Sverige är det enda land där en socialdemokratisk regering infört ett frivilligt arbetslöshetsförsäkringssystem. Detta kan tyda på att socialdemokraterna i Sverige var relativt säkra på att systemet skulle tas över av fackföreningarna och gynna den egna arbetarrörelsen. I Danmark gjorde liberalerna en misskalkylering när de införde det frivilliga systemet som de trodde skulle administreras av i första hand borgerliga aktörer (Elvander 1980;319).

7 Resultat

Resultatet av undersökningen blev att Danmark och Sverige liknar varandra på flera punkter. Båda länderna har korporativa arbetslöshetsförsäkringssystem vilket har gjort att man har väldigt starka fackföreningsrörelser. Socialdemokratiet och SAP har båda intagit en tydlig reformistisk strategi och lyckats tränga undan de radikala krafterna. I Norge har socialdemokratiet använt sig av en konfrontativ strategi, man har ett obligatoriskt arbetslöshetsförsäkringssystem och fackföreningsrörelsen är väsentligt mycket svagare. Därför kan man inte utläsa att varken arbetslöshetsförsäkringen eller partiets strategi skulle spela en större roll vad gäller samarbetet. Inte heller kollektivanslutningen, som är den faktor Sverige och Norge har gemensamt, kan sägas ha haft någon större inverkan.

Trots likheterna mellan Sverige och Danmark är det Sverige som är undantaget när man jämför de tre länderna. Sverige har med sitt nästan oavbrutna socialdemokratiska regeringsinnehav den starkaste socialdemokratiet både vad gäller medlemsantal och valresultat, den starkaste fackföreningsrörelsen och den starkaste förankringen för socialdemokratiet inom fackföreningsrörelsen.

7.1 Slutsats

Slutsatsen av min undersökning blir att anledningen till att SAP och LO ännu inte brutit i Sverige är för att såväl SAP som LO fortfarande är två väldigt starka och inflytelserika organisationer, vilket gör att de båda har mycket att hämta ifrån ett samarbete. Det som utmärker Sverige genomgående i undersökningen är den stora medlemsbas som såväl fackföreningsrörelsen och SAP har i jämförelse med de båda andra länderna. En annan orsak är att majoriteten av LO:s medlemmar fortfarande röstar på Socialdemokratiska arbetarepartiet. Även om siffran sjunkit med tiden och man i det senaste valet, 2010, landade på 51 procent är det fortfarande tillräckligt många för att legitimera samarbetet. Synen på sig själva som de två benen i arbetarrörelsen gör också att många anser det självklart att LO och Socialdemokraterna ska samarbeta, även om intervjun med en av LO:s företrädare visade att diskursen håller på att förändras.

Att det fortfarande är en majoritet av LO:s medlemmar som ser sig själva som socialdemokrater har förmodligen en hel del att göra med att socialdemokratiet fortfarande har en stark ställning i Sverige, starkare än i grannländerna. Det näst intill oavbrutna regeringsinnehavet har gjort att LO länge haft tillgång till den politiska makten och har därför haft mycket att hämta från ett intimt samarbete med det socialdemokratiska partiet. Men vad beror denna starka ställning hos arbetarrörelsen på? Här lär den så kallade korporatismen spela in en hel del. Som

både Rothstein och Huntford skriver är korporatismen väldigt utbredd vad gäller alltifrån bostadsmarknaden till arbetsförmedlingarna och studentlivet, vilket har skapat en mentalitet i Sverige som går hand i hand med Socialdemokraternas och LO:s kollektivistiska ideologi. Det faktum att fackföreningarna fått sköta administrationen av arbetslöshetskassorna och den tidigare väletablerade kollektivanslutningen har gjort att fackföreningsrörelsen kunnat växa sig stark och fungera som en kampanj- och rekryteringsapparat, för att inte tala om idéfabrik, åt det socialdemokratiska partiet.

Resultatet i min undersökning visar att hypotesen i Haugsgjerd Allern, Aylott och Juul Christiansens studie till stor del stämmer, det vill säga att båda parter fortfarande har tillräckligt mycket att hämta utifrån samarbetet för att det ska fortgå i Sverige. Socialdemokratin och fackföreningsrörelsen har mer att ge varandra i Sverige än i de övriga länderna, vilket gjort att man vidhållit sitt exklusiva samarbete när de andra har brutit.

7.2 En stundande skilsmässa?

Frågan är hur länge detta samarbete kan fortgå. Allt fler röster höjs inom de egna leden om att en uppluckring av samarbetet borde ske och Kommunals före detta ordförande sitter i skrivande stund med en undersökning just om hur lämpligt samarbetet egentligen är. Det faktum att det starkaste skälet, enligt LO:s Magnhagen, för samarbetet är att en majoritet av LO:s medlemmar fortfarande röstar socialdemokratiskt och att den majoriteten enbart är två procent ifrån att bli en minoritet, gör att samarbetets framtid är svår att förutspå. Att Socialdemokraterna dessutom förlorat två val i rad och har förtroendesiffror som är lägre än man ens kunnat föreställa sig för tjugofem år sedan gör att argumenten för en brytning blir allt fler. Med dagens situation på den politiska arenan kan man snarare hävda att kopplingen till socialdemokratin utgör mer av ett sänke än en styrka för LO, då LO förlorar tillgången till den politiska makten i och med den nära anknytningen till oppositionen. Som företrädare för arbetarklassens intressen måste LO kunna förhandla med regeringen oavsett partifärg, något man idag kan ha svårt att genomföra. Att många arbetare idag inte heller identifierar sig om socialdemokrater och därför avstår från medlemskap i ett LO-förbund är också något som kan ses som väldigt problematiskt för Landsorganisationen.

När och om en skilsmässa är stundande kan man således inte utvisa från den här undersökningen. Dock kan man se att de faktorer som spelat in i Norge och Danmark, som en svagare socialdemokrati och ett minskat antal LO-medlemmar som röstar på SAP, också blir allt mer uppenbara även i Sverige. Om dessa sedan kommer leda till samma uppbrott som i våra grannländer återstår att se.

8 Referenser

8.1 Primärmaterial

8.1.1 Intervjuer

Intervju 1 = 28 november 2011, Lund. Morgan Johansson, riksdagsledamot för Socialdemokraterna i Skåne.

Intervju 2 = 28 november 2011, Malmö. Anders Magnhagen, ombudsman för LO-distriktet i Skåne.

8.2 Sekundärmaterial

8.2.1 Litteratur

Elvander, Nils (1980). Skandinavisk arbetarrörelse. Stockholm: LiberFörlag

Hausgjerd Allern, Elin, Aylott, Nicholas & Juul Christiansen, Flemming. European Journal of Political Research 46(2007). Social Democrats and trade unions in Scandinavia: The decline and persistence of institutional relationships

Holmberg, Sören & Oscarsson, Henrik (2004). Väljare: svenskt väljarbeteende under 50 år. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Korpi, Walter (1978). The working class in welfare capitalism: work, unions and politics in Sweden. London: Routledge & Kegan Paul

Ljungberg, Carl Johan, Swedberg, Christian & E:son Söderbaum, Jakob (2007). Betongväldet: om socialdemokratins kontroll och maktfullkomlighet. Uppsala: Empron

Rothstein, Bo (1992). Den korporativa staten: intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2007). Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod. 1. uppl. Stockholm: Liber

8.2.2 Elektroniskt

Aftenposten: <http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article2852464.ece>.
Hämtdatum 2011-12-30.

Arbeiderpartiet: <http://arbeiderpartiet.no/Om-AP/Aps-historie/Organisasjonen/Arbeiderpartiets-medlemstall-1890-2008>
Hämtdatum 2011-12-30.

Danmarks historia: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/folketingsvalg-siden-1953/>. Hämtdatum 2011-12-30.

Danska LO 1:
<http://www.lo.dk/omLO/LOshistorie/FaktaomLOshistorie/Medlemstal/MedlemstaliDesamvirkendeFagforbundLOikongresarene1.aspx>. Hämtdatum 2011-12-30

Facket: <http://facket.net/historia>. Hämtdatum: 2012-01-02.

Frihet: <http://www.frihet.se/text/2011/03/ett-aktenskap-i-kris>. Hämtdatum 2011-12-30.

Göteborgsposten: <http://www.gp.se/nyheter/sverige/1.424871-lo-satsar-miljoner-pa-s-seger?m=print> Hämtdatum 2011-12-30.

LO1:
<http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/62AFCAC6D1694884C1256F6B0044944E>. Hämtdatum 2011-12-30.

LO-tidningen: <http://lotidningen.se/2010/11/11/danska-lo-och-s-hittar-tillbaka-till-varandra/>. Hämtdatum 2011-12-30.

LO-tidningen 2: <http://lotidningen.se/2009/08/18/historiskt-ras-i-organisationsgraden/>. Hämtdatum 2011-12-30.

Nettavisen: <http://www.nettavisen.no/innenriks/politikk/article2546309.ece>
Hämtdatum 2011-12-30.

SCB1: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_32065.aspx. Hämtdatum 2011-12-30

- SNS Demokrataråd:
http://www.olofpetersson.se/_arkiv/skrifter/partimedlemmar.pdf. Hämtdatum:
2011-12-30.
- SSB: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201103/04/tab-2011-06-20-02.html>.
Hämtdatum 2011-12-30.
- SSB2:
http://statbank.ssb.no/statistikbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=03546. Hämtdatum
2011-12-30.
- SSB3: <http://www.ssb.no/aarbok/tab/tab-005.html>. Hämtdatum 2011-12-30.
- Svenska Dagbladet: http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lo-later-partiets-rost-ga-fore-medlemmarnas_5133537.svd. Hämtdatum 2011-12-30.
- Tacitus: <http://www.tacitus.nu/svenskhistoria/politik/norden.html>. Hämtdatum
2011-12-30.
- Tacitus 2: <http://www.tacitus.nu/historisk-atlas/befolkning/skandinavien.htm>.
Hämtdatum 2011-12-30.
- Timbro: <http://www.enpartistaten.se/pdf/9175666170.pdf>. Hämtdatum 2011-12-30.
- Ugebrevet A4: <http://www.ugebreveta4.dk/2005/4/VALG2005/LO-medlemmerdelersigmellefrojene.aspx>. Hämtdatum 2011-12-30.